

УДК 631.356.22

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АПК ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Я. Сало, М. Барановський

Львівська філія УкрНДПВТ ім. Л. Погорілого

Проаналізовано сучасний стан технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств АПК Західного регіону України. Обґрунтовано напрямки та перспективи розвитку регіонального сільськогосподарського машинобудування.

Ключові слова: *технічне забезпечення, сільськогосподарське підприємство, матеріально-технічна база, машина, знаряддя, агрегат.*

Актуальність проблеми. Оснащеність господарств АПК матеріально-технічними ресурсами на сьогодні недостатня, що не дозволяє збільшити обсяги та підвищити рентабельність виробництва, виростити конкурентоспроможну сільськогосподарську продукцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання технічного забезпечення аграрного виробництва досліджують вітчизняні і зарубіжні вчені та практики. Актуальні питання інженерно-технічного забезпечення аграрного виробництва, інноваційно-інвестиційного розвитку, вдосконалення системи матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва досліджуються у працях вчених Кравчука В.І., Федорак В. І.[1], Білоусько Я.К.[2], Рибицької В.І., Мостового Г.І., Залужного В.І., Погорілого В.В та інших. Однак, проблема інженерно-технічного забезпечення аграрного виробництва надалі залишається актуальною. Додаткових досліджень потребує поєднання світових тенденцій розвитку сільськогосподарського машинобудування з реаліями стану господарств і підприємств АПК та виробництва сільськогосподарської продукції в Україні.

Мета дослідження. Проаналізувати стан технічного забезпечення господарств АПК Західного регіону України та обґрунтувати напрями розвитку регіонального сільськогосподарського машинобудування.

Виклад основного матеріалу. У сільському господарстві використовується 2,6 % основних засобів вітчизняної економіки. В сільськогосподарських підприємствах налічується 151,3 тис. тракторів, 104,3 вантажних і вантажопасажирських автомобілів, 72,4 тис. сівалок, 32,8 тис. зернозбиральних комбайнів та іншої сільськогосподарської техніки; 172 тис. тракторів і 21 тис. зернозбиральних комбайнів знаходяться у господарствах населення[3]. Проте за рівнем забезпеченості сільського господарства матеріально-технічними ресурсами Україна значно відстає від розвинутих

країн світу. В середньому по Україні на 1 га сільськогосподарських угідь припадає в 5–7 разів менше основних засобів, ніж у сільськогосподарських підприємствах з оновленою матеріально-технічною базою. Особливо низький рівень фондооснащеності спостерігається в господарствах населення, малих та середніх сільськогосподарських підприємствах Західного регіону з площею посівів до 250 га.

Оснащеність окремими видами сягає половини технологічної потреби. Близько 85% технічних засобів в аграрних підприємствах амортизована, за даними досліджень Львівської філії УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого в Західному регіоні України близько 94% сільськогосподарської техніки, яка знаходиться в експлуатації, відпрацювала свій амортизаційний ресурс[4]. Наслідки експлуатації зношеної техніки наведено в таблиці 1. Аналіз показників, які наведені в даній таблиці показують що використання зношеної техніки в технологіях вирощування сільськогосподарських культур призводить до зростання затрат на вирощування, отримання продукції заниженої якості та в цілому не дозволяє отримати конкурентоспроможну продукцію на європейському ринку.

Таблиця 1 – Наслідки використання зношеної техніки на кінцеву сільськогосподарську продукцію

№ п/п	Характерні ознаки		Вплив експлуатації зношеної техніки на кінцеву сільськогосподарську продукцію
	Експлуатації зношеної сільськогосподарської техніки	Наслідків експлуатації зношеної сільськогосподарської техніки	
1	Підвищений розхід палива	Підвищення собівартості вирощеної продукції	<ul style="list-style-type: none"> • Збільшення затрат, тобто підвищення собівартості; • Збільшення % вмісту некондиційного продукту, тобто зниження якості продукції;
2	Погіршення ергономічних показників та показників безпеки праці	Зниження продуктивності праці тракториста	
3	Зниження показників надійності	Порушення технології вирощування, або різке збільшення затрат на вирощування продукції	
4	Погіршення показників якості виконання технологічного процесу	Погіршення якості вирощеної продукції	

Нині агропідприємства щорічно списують 2,6–6,5% наявних машин, а закуповують лише 2,3–4,6%[3]. Для нормального ж відтворення технічних засобів з урахуванням впровадження інноваційно-інвестиційних моделей розвитку аграрної галузі їх необхідно оновлювати на 18–20%. Заводи

сільськогосподарського машинобудування нарощують виробництво технічних засобів надто повільно. В Україні відсутні великі корпорації з виготовлення технічних засобів для села.

Очевидно, що без кількісного та якісного зростання фондооснащеності галузі, формування її активної частини в обсягах, спроможних забезпечити своєчасне і якісне виконання повного комплексу сільськогосподарських робіт за сучасними енергоощадними і безпечними технологіями забезпечити вирощування якісної конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції неможливо.

Відомо, що рівень потенційних можливостей підприємства залежить від збалансованості матеріальних ресурсів, їх раціонального кількісного та якісного співвідношення, відповідності вимогам новітніх технологій. Зміни у виробництві продукції потребують певних змін технології й технічної сумісності машин з його вимогами. Технічні засоби повинні відповідати технологічним потребам і пристосовувати технологію під наявні матеріально-технічні ресурси.

Прогрес розвитку аграрного сектору можливий тільки за умови оновлення матеріально-технічної бази, підвищення рівня механізації та електрифікації виробництва. Без радикального оновлення основних фондів, без відповідного рівня енергоозброєності праці в сільськогосподарських підприємствах неможливо забезпечити належний рівень виробництва обсягів та якості продукції, конкурентоспроможності галузі. На сьогодні вітчизняне сільськогосподарське машинобудування характеризується наступним:

- За 20 років незалежності вітчизняним виробником відтворено серійне виробництво деякої нескладної сільськогосподарської техніки – але цього недостатньо для сільгосптоваровиробника. Особливо критичний стан сільськогосподарського машинобудування в Західному регіоні України (табл. 2);
- Розпочато локалізоване виробництво складної техніки на нових виробничих площах та непристосованих для цього приміщеннях – знову недостатньо для споживачів;
- Радянські потужні заводи з виробництва складної техніки змогли лише провести деяку модернізацію застарілих моделей, але не задовольнили потреби ринку;
- Доля вітчизняної техніки на ринку на рівні 20-25% обсягів усіх продаж (відповідність споживчих якостей вимогам технічного рівня 80% реалізованої техніки контролюється ситуативно);
- В Україні взято стратегічний курс на ліцензоване виробництво складної техніки та підтримка наявного виробництва простої техніки, але на сьогодні більшість складної сільськогосподарської техніки на ринку – це техніка зарубіжного виробництва.

Таблиця 2 – Стан сільськогосподарського машинобудування в Західному регіоні України

№ п/п	Виробник техніки	Сьогоднішній стан виробництва
Основні виробники сільськогосподарської техніки колишнього СРСР		
1	ВАТ „Тернопільський комбайновий завод“	Припинив виробництво
2	ВАТ „Шепетівський культиваторний завод“	Припинив виробництво
3	ПАТ „Ковельсільмаш“	Виготовляє окремі зразки та дрібні партії під замовлення
4	ПАТ „Рівнесільмаш“	Виготовляє окремі зразки та дрібні партії під замовлення
5	ВАТ „Коломиясільмаш“	Виготовляє окремі зразки під замовлення
6	ВАТ „Завод „Львівсільмаш“	
Нові виробники сільськогосподарської техніки		
1	ПП „Бартошук“	Реалізація зарубіжних машин, виготовлення окремих зразків та дрібних партій простих за будовою машин на базі імпортних комплектуючих.
2	ЗАТ „Волинська фондова компанія“	
3	ПП „Компанія Автоленд м. Здолбунів	
4	ПП „Яр Степ“ м. Львів	
5	ТДВ „Львівагромашпроект“	Серійне виробництво машин для хімзахисту

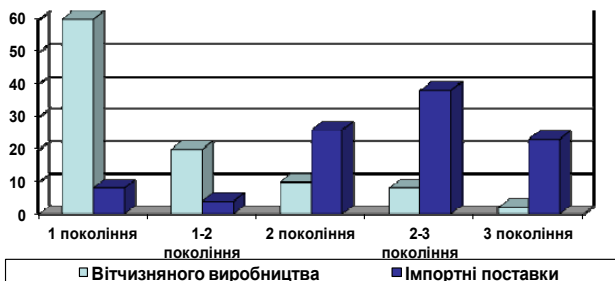

Рисунок 1 – Структура ринку сільськогосподарських знарядь для рослинництва за рівнем їх технічної досконалості

Структура ринку сільськогосподарських знарядь для рослинництва по рівню технічної їх досконалості[5] (рис. 1) умовно може бути розділена на три групи машин:

1 покоління – одноопераційні машини, повторення союдної системи машин;

2 покоління – модернізовані та комбіновані знаряддя та агрегати;

3 покоління – складні, автоматизовані, універсальні, високопродуктивні машини;

З діаграми напрашується наступні висновки:

- Успіх імпортерів складної нової сільськогосподарської техніки - новітні техніко-технологічні рішення, потреба великих агроформувань;
- Оцінка фактичного стану вітчизняного сільгоспмашинобудування в основному одноопераційні технології, потреба малих та середніх підприємств;
- Потрібні системні кроки вдосконалення техніко-технологічного забезпечення АПК України.

На сьогодні ринок України насичений технікою зарубіжного виробництва. Поряд з відомими світовими брендами Claas, Holmer, JohnDeer та інші ринку присутні машини інших виробників, які не завжди відповідають задекларованим показникам. За даними УкрНДПВТ ім. Л. Погорілого випробуваннями всіх типів сільськогосподарської техніки охоплюється близько 20% машин, що знаходяться на ринку України [5]. Безперечно результати випробувань, тобто перевірки машин на відповідність показникам споживчого рівня, які задекларовані виробником необхідно враховувати при розробці стратегії розвитку вітчизняного машинобудування [6].

Метою стратегії розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства є забезпечення кількісного та якісного зростання фондооснащеності галузі, формування її активної частини в обсягах, спроможних забезпечити своєчасне і якісне виконання повного комплексу сільськогосподарських робіт за сучасними енергоощадними і безпечними технологіями. Тому доцільно взяти за основу такі індикатори розвитку:

1. Збільшення вартості основних виробничих засобів (у порівняльних цінах) не менше ніж на 7% щорічно.
2. Забезпечення двократного перевищення обсягів закупівлі сільськогосподарської техніки над обсягами її вибуття.
3. Збільшення частки вітчизняної техніки в загальній ємності ринку технічних засобів до 2020 р. до рівня 60–70%;

Одним з основних напрямків світового сільськогосподарського машинобудування є поступовий перевід виробництва сільськогосподарської продукції на промислову основу шляхом підвищення енергонасиченості тракторів та розробкою і виготовленням нових високопродуктивних, складних, автоматизованих, універсальних машини для них. Безперечно за основу такої напрямку розвитку вітчизняного машинобудування необхідно взяти і Україні. Однак вітчизняне виробництво сільськогосподарської продукції має певні особливості, а саме:

- значна частина продукції окремих культур вирощуються на присадибних ділянках та господарствах населення (наприклад картопля – 97%), які характеризуються розмірами полів від кількох сотих до 1-2 гектарів

і при виконанні технологічних процесів широко використовують мінітрактори та мотоблоки ;

- реорганізаційні процеси в сільському господарстві як колишнього Радянського Союзу, так і України призвели до наявності значної кількості дрібних господарств (полів), особливо це стосується Північно-Західного регіону України.

Дослідження Львівської філії УкрНДПВТ ім. Л.Погорілого [7] та цілого ряду публікацій показують, що сучасні високопродуктивні машини та агрегати доцільно експлуатувати в господарствах з площею ріллі більше 100 гектарів, яких на сьогодні в Західному регіоні України незначна кількість. Кардинально змінити такий стан на протязі 1 – 3 років не вдасться, для цього потрібен час. Тому на найближче десятиріччя поряд з виробництвом нових високопродуктивних машин і агрегатів доцільно планувати виготовлення широкого спектру менш продуктивної техніки , яка б агрегувалась з тракторами тягового класу 0,9 - 3,0; мінітракторами та мотоблоками.

Для досягнення визначеної мети стратегії відтворення та розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства пропонуються такі системні кроки:

- Створити пріоритетний перелік сільськогосподарської техніки II-III покоління для АПК України виключно під новітні агротехнології та ув'язати його з проектом змін до Державної цільової програми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2015 року в частині, яка стосується виконання п. 2.1 «Виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт з розроблення технічних засобів для впровадження ресурсощадних технологій в агропромисловому комплексі»;

- Визначити пріоритетність на основі:

- узагальнення результатів багаторічних випробувань сільськогосподарської техніки та обладнання;

- деталізованого аналізу сучасного стану, оцінки потенціалу та тенденцій розвитку агропромислового виробництва України;

- з урахуванням досягнень у світовому сільгоспмашинобудуванні та структури його імпорту в Україну ;

- У зв'язку з обмеженістю коштів у Державній цільовій програмі реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2015 року пропонується створити дослідні зразки технічних засобів для впровадження ресурсозберігаючих технологій в агропромисловому комплексі, серійне виробництво яких організувати на території Західного регіону України.

Висновки:

1. Близько 85-94% технічних засобів в аграрних підприємствах Західного регіону України відпрацювала свій амортизаційний ресурс;

2. Вітчизняні сільгоспмашинобудівники в основному випускають одноопераційні машини. Цього недостатньо для забезпечення розвитку

аграрного сектору. Потрібні системні кроки вдосконалення техніко-технологічного забезпечення АПК Західного регіону України;

3. Пріоритетність розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства та регіонального вітчизняного машинобудування доцільно визначати на основі тенденцій розвитку агропромислового виробництва, узагальнених результатів багаторічних випробувань сільськогосподарської техніки та обладнання з урахуванням досягнень у світовому сільгоспмашинобудуванні та структури її імпорту в Україну.

Література

1. В. І. Федорак, к.е.н., «Тенденції інженерно-технічного забезпечення аграрного виробництва», ПВНЗ „Інститут управління природними ресурсами”, 2011.

2. Білоусько Я.К. Техніко-технологічне забезпечення сільського господарства // Економіка АПК. –2009.–№12.–С.29-33.

3. «Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року», НААНУ, Національний науковий центр „Інститут аграрної економіки”, – 2012 р.

4. Звіт про НДР „Моніторинг та формування інформаційної бази даних техніко-технологічного забезпечення агропромислового комплексу”, Львівська філія УкрНДПВТ ім. Л.Погорілого, – 2008 р.

5. Доповідь заступника директора з наукової роботи та випробувальної діяльності Наукової установи «УкрНДПВТ ім. Л.Погорілого» Погорілого В.В. «Перспективні модельні ряди сільськогосподарських машин для сучасних агротехнологій АПК України», –2013 р.

6. В. І. Залужний, к.т.н., «Відображення техніко – технологічної перспективи аграрного розвитку Західного регіону у структурі машинівипробувань», Зб. наук. пр. – Випуск 16. Книга 2. – Дослідницьке: УкрНДПВТ. – 2012. – с.73-80.

Анотація

Проанализировано современное состояние технического обеспечения сельскохозяйственных предприятий АПК западного региона Украины. Обоснованы направления и перспективы развития регионального сельскохозяйственного машиностроения.

Summary

The current state of agricultural enterprises technical support in Western Ukraine is analyzed. Directions and prospects of regional agricultural machinery building is grounded.